

ระบบการปลูกพืช ปอ-ข้าว ในสภาพน้ำฝน

วิชาญ วอทอง เฉลิม สุขพงษ์ ชาญชัย อ่อนสอาด ประสงค์ วงศ์ชนะภัย และ ไพโรจน์ สุวรรณจินดา¹

บทคัดย่อ

การทดลองทำในพื้นที่นาใช้น้ำฝนของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในสถานีทดลองของภาคนี้ ผลการทดลองรวม 3 ปี จากปี พ.ศ. 2526-2528 พบว่า ปอซึ่งเป็นพืชที่มีความสำคัญพืชหนึ่งของภาคนี้สามารถที่จะปลูกได้ในนาใช้น้ำฝน โดยทำการปลูกในช่วงต้นฤดูฝนหรือกลางเดือนเมษายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ทำการเก็บเกี่ยวในเดือนสิงหาคม ภายหลังจากทำการเก็บเกี่ยวปอแล้วก็ทำการปักดำข้าวต่อ ซึ่งได้ตัดกล้าไว้ก่อนแล้วในเดือนกรกฎาคม เป็นลักษณะของการปลูกพืชตามกันของระบบการปลูกพืช ผลผลิตเฉลี่ยของปอและข้าวได้ 293 และ 419 กก./ไร่ ตามลำดับ

โอกาสสภาพการทำนาปีในเขตเขตรน้ำฝนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การทำนาปีขึ้นอยู่กับปริมาณฝน โดยทำการปักดำในเดือนสิงหาคม หรือถ้าฝนตกล่าช้าการปักดำอาจจะทำในเดือนกันยายน ทำให้มีช่วงว่างในระหว่างปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนสิงหาคม เพราะช่วงระยะเวลาที่ว่างนี้ได้มีฝนตกลงมาบ้างแล้วเพียงพอสำหรับการปลูกปอหนึ่งครั้ง ก่อนการปลูกข้าวนาปีเป็นลักษณะของการปลูกพืชตามกันในพื้นที่เดิมของระบบการปลูกพืช คือ เมื่อเก็บเกี่ยวพืชที่ปลูกไปก่อนแล้วก็ทำการปลูกพืชชนิดอื่นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้ปลูกพืชได้สองครั้งในพื้นที่เดิมในช่วงฤดูฝนในรอบปี

ปอเป็นพืชเส้นใยที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรมเกษตร เส้นใยที่ได้จากเปลือกของลำต้นมีลักษณะอ่อนนุ่ม ใช้ในการทำกระสอบบรรจุสิ่งของ ทำกระดาษ พรมปูพื้น ฉนวนไฟฟ้า สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เป็นต้น การนำเอาปอลงมาปลูกในนา ก่อนการปลูกข้าวนาปีจะทำให้สามารถปลูกปอได้พื้นที่เพิ่มขึ้น เพราะโดยทั่วไปปอจะปลูกอยู่ในสภาพพื้นที่ไร่ การปลูกปอในนาใช้น้ำฝนนี้จะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรแทนที่จะรอรายได้จากข้าวเพียงอย่างเดียว เป็นการกระจายแรงงานในครอบครัว เพราะระยะต้นฤดูฝนนี้ยังทำการปลูกข้าวไม่ได้

ปอที่ปลูกได้ดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปอแก้ว-

ไทย ปอแก้วควบ และปอกระเจา ปอแก้วทแล้งได้ดีกว่าปอกระเจา และยังสามารถขึ้นได้ดีในดินค่อนข้างเลว ปอกระเจาต้องการดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีข้อดี คือ อายุสั้น คุณภาพเส้นใยดีกว่าปอแก้ว ปอกระเจาฝักกลมสามารถทนน้ำขังได้ถึง 3 สัปดาห์เมื่อต้นสูงเกิน 30 เซนติเมตรไปแล้ว ปอกระเจาเป็นพืชที่ค่อนข้างไวแสง มีอายุตั้งแต่ปลูกถึงระยะตัดฝักอ่อน 100-120 วัน ปอแก้วไทยและปอแก้วควบเป็นพืชที่ไวแสง ปอแก้วควบจะออกดอกในเดือนกันยายนส่วนปอแก้วไทยจะออกดอกในเดือนตุลาคม

วิธีปฏิบัติในการปลูกปอก่อนข้าวในสภาพน้ำฝนเตรียมดินทันทีโดยการไถตะและไถแปรเมื่อมีฝนตกระยะต้นฤดูฝน ซึ่งจะอยู่ระยะปลายเดือนเมษายนและต้นเดือนพฤษภาคม ช่วงนี้จะมีฝนตกลงมาประมาณ 50 มม. เพียงพอสำหรับการเตรียมดินได้ หลังจากการไถตะและไถแปรแล้ว คราดให้ดินแตกออกมีขนาดเล็กลง เก็บวัชพืชออกจากพื้นที่ให้หมด เพราะเศษลำต้นวัชพืชบางชนิดจะงอกเป็นต้นใหม่ได้อีกเมื่อไถ ทำให้เกิดการแข่งขันกับปอที่จะปลูกลงไป การเตรียมดินที่ดีมีส่วนสำคัญมาก จะช่วยให้วัชพืชในนา น้อยลง ภายหลังจากปลูกปอแล้วเมล็ดวัชพืชที่ตกค้างมาจากฤดูเพาะปลูกก่อนเมื่อได้รับฝนต้นฤดูก็จะงอก แต่ถ้าการเตรียมดินที่ดีจะทำลายวัชพืชเหล่านี้ให้หมดไป เป็นการทำลายวัชพืชที่เพิ่งงอกโดยการไถตะแปรและคราด ใช้ปลูกปอในนา ก่อนการปลูกข้าว และทำร่องระบายน้ำกว้าง 30 ซม. ห่างกัน 3 ม. และทำร่องระบายน้ำขนาดเดียวกันนี้รอบพื้นที่นา เพื่อช่วยระบายน้ำออกในกรณีที่มีฝนตกหนักช่วงที่ปลูกปอ

ถ้าพื้นที่นาที่จะปลูกปอก่อนการปลูกข้าวเป็นนาค่อนข้าง

¹เจ้าหน้าที่อื่นที่ร่วมงาน วัชระ เนตรพิชิต คำจันทร์ เทพบรรหาร ปิ่นแก้ว ค้อชากุล นิรัตน์ ศรีวงษา สุภากร ไชยสุริวิรัตน์ วรภูมิ พานิชวัฒน์ และ บุญศรี อินทรน้อย สถาบันวิจัยการทำให้ฟาร์ม กรมวิชาการเกษตร บางเขน กทม. 10900

ตารางที่ 1 ผลผลิตของระบบการปลูกพืช ปอ-ข้าว ปี พ.ศ. 2526 และ 2527

สถานที่		ผลผลิตปี พ.ศ. 2526		ผลผลิตปี พ.ศ. 2527	
		ปอฟอก	ข้าว	ปอฟอก	ข้าว
		กก./ไร่			
สถานีทดลองข้าวพิมาย	ปอกระเจา (ต้นแห้ง)	1,813 ¹	135	1,961	292
จ. ร้อยเอ็ด (อ. เมือง)	ปอแก้วไทย	— ²	—	405	503
จ. ชัยภูมิ ¹	ปอแก้วควินา	216	521	250	413
จ. ร้อยเอ็ด ¹	ปอแก้วไทย	—	—	440	298
	ปอแก้วควินา	242	451	378	305

¹ผลผลิตจาก จ. ชัยภูมิ และ จ. ร้อยเอ็ด ได้จากโครงการพัฒนาการเกษตรอาศัยน้ำฝนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NERAD)

²ไม่มีการทดลอง

ลุ่ม ควรใช้ปอกระเจาปลูก จากสภาพตามธรรมชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดินที่ลุ่มจะมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า ในนาที่ค่อนข้างดอนและดอน เพราะที่ลุ่มจะเป็นที่รวมของธาตุอาหารที่ฝนชะล้างลงมาจากที่สูงกว่า ที่ลุ่มนี้จะมีน้ำขังเร็วกว่า ที่อยู่ในที่ค่อนข้างดอน เมื่อเปรียบเทียบอายุการเก็บเกี่ยวของ ปอกระเจาและปอแก้ว ปอกระเจาจะมีอายุสั้นกว่าปอแก้ว ซึ่ง จะทำให้การปลูกข้าวทำได้เร็ว สำหรับในที่ที่ค่อนข้างดอนนั้น ควรใช้ปอแก้วควินาปลูก และในที่ดอนควรปลูกด้วยปอแก้วไทย เพราะมีอายุเก็บเกี่ยวยาวนานที่สุด

ในที่ที่จะปลูกปอก่อนการปลูกข้าวนี้ จะต้องรีบทำการ ปลูกปอทันที ให้ปลูกปอตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงกลางเดือน พฤษภาคม พันจากกลางเดือนพฤษภาคมไปแล้วจะทำให้ระยะ เวลาการเจริญเติบโตของปอไม่พอ เพราะจะต้องทำการปลูก ข้าวในเดือนสิงหาคม ฉะนั้น ถ้าจะปลูกปอก่อนการปลูกข้าว นาปี จะต้องทำการปลูกปอก่อนกลางเดือนพฤษภาคม ถ้าพื้นที่ ระยะนี้ไปแล้วไม่ควรทำการปลูก อย่างไรก็ตาม ในนาที่มี ฝนตกลงมาพอสมควรตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม ก็ให้ ทำการปลูกปอลงในนานี้ได้ ซึ่งจะช่วยให้ปอเจริญเติบโตได้ มากพอสำหรับการเก็บเกี่ยวในต้นเดือนสิงหาคม

การปลูกปอทำได้โดยโรยเป็นแถวหรือหยอดเป็นหลุม ระยะระหว่างแถว 30 ซม. ระยะระหว่างต้น 5-10 ซม. ใช้เมล็ดพันธุ์ปอกระเจา 300-500 กรัม/ไร่ ส่วนปอแก้วควินา หรือปอแก้วไทยใช้เมล็ดพันธุ์ 2-3 กก./ไร่ หลังจากทีปอ งอกแล้ว 15-20 วัน มีการถอนแยกจำนวนต้นปอออกถ้าจำนวน ต้นปอมากเกินไป การถอนแยกให้ทำเมื่อดินมีความชื้นอยู่ เพราะถ้าถอนแยกขณะที่ดินแห้ง ต้นปอที่เหลืออาจตายได้ ถ้า

ในแปลงปลูกปอมีวัชพืช ควรกำจัดวัชพืช 1-2 ครั้ง ถ้าจะใส่ ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ควรใส่ก่อนการคราดครั้งสุดท้ายก่อนการ ปลูก สำหรับปุ๋ยเคมี ใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 25-30 กก./ไร่ ใส่หลังจากการกำจัดวัชพืชครั้งแรก โรยไปตามแถว

ตารางที่ 2 ผลผลิตของระบบการปลูกพืช ปอ-ข้าว ปี 2528

สถานที่		ผลผลิต (กก./ไร่)	
		ปอฟอก	ข้าว
สถานีทดลองข้าวพิมาย	ปอกระเจา	363	349
	ปอแก้วควินา	547	340
จ. นครราชสีมา (อ. คง)	ปอกระเจา	232	326
	ปอแก้วควินา	218	353
จ. มหาสารคาม ¹	ปอแก้วไทย	155	546
	ปอกระเจา	56	570
จ. ร้อยเอ็ด (อ. เมือง)	ปอแก้วไทย	272	525
จ. ร้อยเอ็ด (อ. เสดภูมิ) ²	ปอแก้วไทย	348	—
		268	364
		323	—
		246	—
	ปอแก้วควินา	310	426

¹ผลผลิตได้จากโครงการเกษตรในเขตใช้น้ำฝน (UNDP/FAO)

²ผลผลิตได้จากโครงการพัฒนาการเกษตรอาศัยน้ำฝนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลผลิตของปอได้จากการมวิธีในการปลูก ได้แก่ ปฏิบัติตาม คำแนะนำของทางราชการ หยอดเหยียบ โรยตามรอยไถ หว่าน เรียงลงมา ตามลำดับ

หรือที่หลุม ภายหลังจากใส่ปุ๋ยให้ใช้จอบพรวนดินกลบลงไป
การปลูกปอก่อนการปลูกข้าวในปีโดยใช้ประโยชน์จาก
พื้นที่นาให้มากที่สุด ทำการปลูกพืชให้ได้สองพืช คือ ปอและ
ข้าว จะต้องทำการเก็บเกี่ยวปอให้เสร็จอย่างช้าไม่เกินกลางเดือน
สิงหาคมเพื่อให้ทำการปลูกข้าวได้ทันเวลา โดยทำการตกกล้า
ไว้ก่อนในเดือนกรกฎาคม เมื่อตัดปอออกจากพื้นที่นาแล้วก็

ทำการเตรียมดิน ไถตะ แปร และคราด แล้วทำการปักดำ
ข้าวต่อ พิจารณาจากปอที่ทำการปลูกในหน้านั้น ปอกระเจา
จะทำการตัดได้ก่อน รองลงไป คือ ปอแก้วควมาและปอแก้วไทย
ตามลำดับ สำหรับผลผลิตของพืชทั้งสองที่ปลูกในหน้าน้ำฝน
ดูได้จากตารางที่ 1 และ 2 ผลผลิตเฉลี่ยของปอและข้าวทั้ง 3 ปี
ได้ 293 และ 419 กก./ไร่ ตามลำดับ

**Planting of Kenaf or Jute before Rice
under Rainfed Conditions in Northeast Thailand**

By

**Vicharn Votong, Chalerm Sukapong, Charnchai Onsa-ard, Prasong Vongchanapai
and Piroge Suvanjinda**

Farming Systems Research Institute, Department of Agriculture, Bangkhen, Bangkok, Thailand 10900.

ABSTRACT

The potential for preceding the wet-season lowland rice crop in Northeast Thailand, with crops of either kenaf or jute, was examined under both Research Station and farming conditions during the period 1983-85. It was demonstrated that crops of both kenaf and jute could be grown before planting of the rice crop. Planting of kenaf or jute should be undertaken at the beginning of the wet-season, mid-April to mid-May; harvesting would take place in August. Following cultivation, the rice is transplanted from a seedbed nursery which is normally prepared in early July. The average first crop yield was approximately 1.8 tons ha⁻¹ and that of the second crop rice, approximately 2.6 tons ha⁻¹.
